

ПЛАНІ ГРУПОВИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1. | СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ” У ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

1. Поняття та суть місцевого самоврядування в Україні.
2. Основні ознаки та принципи місцевого самоврядування.
3. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні.

Завдання

Проаналізувати твердження та виявити недоліки і суперечності

1. *Місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевих влад у межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.*

(Офіційний переклад Європейської хартії)

2. *Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища чи міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.*

(Конституція України, ч. 1, ст. 140)

3. *Місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.*

(Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” ч. 1, ст. 2)

Форма проведення заняття: створення кількох груп, кожна з яких аналізує одне твердження і робить висновки.

Додаткові питання для обговорення:

1. Суб’єкти місцевого самоврядування в Україні.
2. Магдебурзьке право – це акт децентралізації чи централізації влади?

Методичні рекомендації

1. Поняття та суть місцевого самоврядування в Україні.

У відповіді на це питання розкрити суть поняття самоврядування, яке означає право, делеговане і гарантоване державою місцевим громадам (комунам, общинам, муніципалітетам) та іншим формам самоорганізації громадян, на незалежне і самостійне вирішення безпосередньо або через інституції, які вони обирають, усіх питань місцевого життя, у межах чинного законодавства України та власної фінансово-економічної бази.

Особливу увагу звернути на *Конституцію України* (1996 р.) ст. 5, яка закріплює місцеве самоврядування як важливий елемент основ конституційного устрою, як самостійну форму здійснення народом влади на місцях.

Аналізуючи статті Конституції, варто підкреслити, що органи місцевого самоврядування не входять до системи державної влади, а діють самостійно і підзвітні, підконтрольні та відповідальні перед своїм населенням.

Показати, що місцеве самоврядування є частиною самоврядування народу і спрямоване на забезпечення реалізації прав і свобод громадян (жителів відповідного села, селища, міста).

Охарактеризувати яким шляхом реалізується *право населення на участь у місцевому самоврядуванні*.

Дати пояснення: які сучасні інтеграційні процеси, перш за все у Західній Європі, створюють необхідність пошуку уніфікованих підходів до структури органів державної влади на місцях та органів місцевого самоврядування до перспектив їх розвитку в різних країнах. Яка мета Європейської хартії місцевого самоврядування (схвалена Комітетом міністрів країн Ради Європи 15 жовтня 1985 року, ратифікована Україною 15 липня 1997 року).

2. Основні ознаки та принципи місцевого самоврядування.

Відповідаючи на це питання, визначити, що фундаментальним принципом, викладеним в Європейській хартії місцевого самоврядування, є *автономія* (з грец. – незалежність) – право громади на самостійне вирішення проблем місцевого значення здійснювати власний розвиток та управляти процесами суспільного життя, свобода на впровадження на відповідній території самоврядування в обсязі, визначеному державними структурами.

Охарактеризувати *правову, організаційну, фінансову автономію* органу місцевого самоврядування (ст. 6, 7, 9, 10, 11).

Особливу увагу звернути на визначення основних принципів місцевого самоврядування в Україні, відповідно до ст. 4 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, таких як: *народовладдя; законність; гласність; колегіальність; поєднання місцевих і державних інтересів; виборність; правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійність у межах повноважень, визначених чинним законодавством; підзвітність та відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами; державна підтримка та гарантія місцевого самоврядування (ст. 7 Основного Закону); судовий захист прав місцевого самоврядування (ст. 145 Основного Закону).*

3. Історичний розвиток місцевого самоврядування в Україні.

При відповіді на це питання охарактеризуйте складний та суперечливий історичний шлях місцевого самоврядування в Україні, починаючи з часів Київської Русі.

Виділіть основні історичні періоди становлення національного місцевого самоврядування і охарактеризуйте їх.

Семінарське
заняття № 2.

ТЕОРІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Охарактеризуйте громадівську теорію місцевого самоврядування. Поясніть принцип, який пропонує ця теорія у вирішенні питань місцевого значення “*Дозволено все, що не заборонено*”.
2. Державницька теорія місцевого самоврядування. Відповідно до цієї теорії органи місцевого самоврядування діють за принципом: “*Дозволено те, що передбачено законом*”. Поясніть цей принцип при вирішенні місцевих питань.
3. Громадівсько-державницька теорія (теорія муніципального дуалізму), її недоліки і переваги.

Додаткові питання для обговорення:

Назвіть і поясніть інші підходи до вивчення місцевого самоврядування, а саме:

- органічну теорію;
- концепцію муніципального соціалізму;
- теорію соціального обслуговування та ін.

Методичні рекомендації

1. Охарактеризуйте громадівську теорію місцевого самоврядування. Поясніть принцип, який пропонує ця теорія у

вирішенні питань місцевого значення “Дозволено все, що не заборонено”.

Характеризуючи *громадівську теорію*, або *теорію природних прав громади*, покажіть, що в основі цієї теорії є положення про те, що громада, як самоврядний територіальний колектив, така ж самостійна, як і сама держава, тим більше, що вона виникла раніше держави. Доведіть, що згідно з цією теорією держава є федерацією громад і виводить свої права від громади, а не навпаки.

Покажіть, що органи місцевого самоврядування незалежні і самостійні в своїй діяльності і керуються лише законом відповідно до принципу “дозволено все, що не заборонене законом”.

Назвіть основні недоліки громадівської теорії. Обґрунтуйте той факт, що на поточний момент ніде в світі не існує практичного застосування цієї теорії.

2. Державницька теорія місцевого самоврядування. Відповідно до цієї теорії, органи місцевого самоврядування діють за принципом: “Дозволено те, що передбачено законом”. Поясніть цей принцип при вирішенні місцевих питань.

Охарактеризуйте *державницьку теорію*, яка має своєю основою ідею створення органів самоврядування, повністю підпорядкованих державі. Покажати, що виходячи з цієї теорії органи місцевого самоврядування діють за принципом “дозволено лише те, що передбачене законом”. Аргументуйте, чому такий підхід є популярним у США, де регламентація місцевого управління і самоврядування належить до компетенції штатів.

Охарактеризуйте т. зв. “*правило Діллана*”: місцевий орган має лише ті повноваження, що є чітко визначеними штатом і ті, що безпосередньо впливають з цих повноважень.

Назвіть основні недоліки *державницької теорії*.

3. Громадівсько-державницька теорія (теорія муніципального дуалізму), її недоліки і переваги.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що змішана, *громадівсько-державницька*, або *теорія суспільного чи господарського самоврядування*, говорить про те, що органи самоврядування самостійні лише в неполітичній сфері, у сфері господарської і громадської діяльності. Держава не втручається у справи місцевого самоврядування і навпаки. Ця теорія обумовлює одночасне співіснування на місцевому рівні як самоврядних, так і органів уряду.

Визначте недоліки цієї теорії.

1. Дайте характеристику англосаксонської моделі територіальної організації влади. Назвіть напрямки діяльності, які відносяться до компетенції органів місцевого самоврядування в країнах, які використовують цю модель.
2. Континентально-європейська модель територіальної організації влади.
3. Іберійський та радянський варіанти англосаксонської моделі.

Додаткові питання для обговорення:

1. Яка модель територіальної організації влади створена в Україні? Доведіть ваше твердження.
2. Охарактеризуйте ознаки, якими відрізняється місцеве самоврядування як один із різновидів публічної влади у суспільстві від державної влади.

Методичні рекомендації

1. Дайте характеристику англосаксонської моделі територіальної організації влади. Назвіть напрямки діяльності, які відносяться до компетенції органів місцевого самоврядування в країнах, які використовують цю модель.

Відповідь на це питання почніть з того, що в літературі, присвяченій місцевому самоврядуванню, звичайно виділяють такі його моделі, що відповідають різним правовим системам – *англосаксонська (англійська або англо-американська), континентально-європейська (французька), іберійська, радянська*. Виділення таких моделей базувалось на принципах, що лежать в основі відносин місцевих органів як між собою, так і з владою вищого рівня.

Характеризуючи *англосаксонську (англо-американську) модель*, яка отримала поширення у Великій Британії, США, Канаді, Австралії та інших країнах (близька до подібної системи організація влади на місцях і в Росії), покажіть, що представницькі органи місцевого самоврядування формально виступають як діючі автономно в межах наданих їм повноважень, тобто пряме підпорядкування нижчих органів вищим відсутнє.

Проаналізуйте особливості англосаксонської моделі з точки зору здійснення контролю за діяльністю місцевих органів. При аналізі місця й ролі місцевого самоврядування в політичній системі покажіть, що вони є складовою частиною механізму держави.

2. Континентально-європейська модель територіальної організації влади.

Характеризуючи *континентально-європейську* модель місцевого самоврядування, яка поширилась у більшості країн світу (континентальній Європі, франкомовній Африці, Латинській Америці, на Близькому Сході) покажіть, що вона базується на поєднанні державного управління на місцях і місцевого самоуправління, що згідно з цією моделлю місцеві органи влади підпорядковуються вищим державним органам, які здійснюють прямий контроль за їх діяльністю.

Розкрийте два різновиди цієї моделі: а) *на всіх субстанціональних рівнях, за винятком низового*, одночасно функціонують виборчі органи територіальної громади та призначені представники центральної влади (місцеві державні адміністрації), які здійснюють адміністративний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування (Франція, Італія); б) *на низовому рівні* – у “природних” адміністративно-територіальних одиницях створюються лише органи місцевого самоврядування, а на регіональному та субрегіональному рівнях функціонують призначені місцеві державні адміністрації загальної компетенції (Польща, Болгарія, Туреччина, Фінляндія, Іран).

Докажіть, що в Україні формується континентальна (її другий різновид) модель управління на місцях.

3. Іберійський та радянський варіанти англосаксонської моделі.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що *англосаксонська система* територіальної організації влади має два варіанти “іберійський” та “радянський”, яким притаманна спільна особливість – відсутність територіальних представництв центральних органів державного управління.

Покажіть особливості іберійської (“латиноамериканської”) моделі місцевого самоврядування (Бразилія, Португалія, Мексика, Іспанія).

Характеризуючи *радянську модель*, як систему рад та їх виконавчих комітетів, доведіть, що вона базувалася на запереченні розподілу влад і визнанні повновладдя представницьких органів знизу доверху. Покажіть, що відмінною рисою радянського варіанта є двоїста роль територіальних органів влади (“Рад”), які є одночасно органами місцевого самоврядування та територіальними органами законодавчої влади і утворюють владну вертикаль з головною (“Верховною”) радою на чолі.

Семінарське
заняття № 4.

**ЗЕМСЬКА І МІСЬКА РЕФОРМИ ХІХ СТОЛІТТЯ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД**

1. Охарактеризуйте структуру селянського самоврядування після реформи 1861 р. Назвіть питання, якими воно займалось.
2. Основні напрямки діяльності земств згідно із “Положенням про земські установи 1864 р.”

3. Міське положення 1870 р. Охарактеризуйте міське самоврядування на Півдні України в другій половині XIX ст.
4. Земське Положення про земські установи 12 червня 1890 року.

Завдання

Проаналізуйте твердження та виявіть недоліки та суперечності

1. Француз А. Туре вважав, що громада, як інститут, що виник раніше держави, має право на вирішення своїх внутрішніх справ і це явище носить природний і невідчужуваний характер. Пізніше німецькі вчені обґрунтували теорію “вільної громади”, що проголошувала ідею автономності общинного управління, його самовизначення і юрисдикцію.

2. Назвіть проблеми, з якими зіштовхнулася робота земських установ, використовуючи для цього статтю О.Н. Євтушенка “*Земська реформа другої половини XIX століття в Російській імперії як компроміс між самодержавством і регіонами*” // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 65. Вип. 52. Політичні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – С. 137-141.

Методичні рекомендації

1. Охарактеризуйте структуру селянського самоврядування після реформи 1861 р. Назвіть питання, якими воно займалось.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що в другій половині XIX ст. після відміни кріпосного права почався процес відновлення самоврядування в Російській імперії і було запроваджено ряд реформ, які переслідували цілі децентралізації управління і розвиток місцевого самоврядування в Росії.

Охарактеризуйте ідеї, які лежали в основі реформ, такі як: *виборність влади і місцеве самоврядування повинно мати реальну фінансову основу своєї діяльності.*

Розгляньте структуру селянського самоврядування згідно із Положенням 1861 року; покажіть, що основою суспільного устрою в сільській місцевості стали волості, які були адміністративною одиницею і склалися із земель однієї або декількох сільських громад.

Проаналізуйте основні права і обов'язки *волосного управління*, яке було дорадчим органом при волосному старшині, складалося з *волосного сходу, волосного старшини і волосного селянського суду.*

Охарактеризуйте питання, які належали до ведення *сільського сходу і сільського старости*, які складали сільське громадське управління.

Назвіть основні недоліки волосного і сільського самоврядування.

2. Основні напрямки діяльності земств згідно із “Положенням про земські установи 1864 р.”

Розкриваючи це питання, покажіть, що виборні органи земського самоврядування створювались за територіальною ознакою і повинні були вирішувати питання економічного життя, суспільних і політичних відносин, культури, побуту в своєму регіоні.

Проаналізуйте напрямки діяльності земств згідно з “Положенням про земські установи від 1 січня 1864 р.” Зверніть увагу на те, що в Україні земська реформа впроваджувалась у дев'яти її губерніях: Харківській, Полтавській, Чернігівській, Катеринославській, Херсонській, Таврійській, Київській, Подільській та Волинській (Земство на Правобережжі запроваджене лише в 1911 р. “через побоювання царатом польського сепаратизму”).

Охарактеризуйте земське виборче право, яке створювало систему земських установ, до якої входили: *земські виборчі з'їзди, земські збори, земські управи*.

Розкрийте *куріальний спосіб* формування розпорядчих органів земського самоврядування. Покажіть, що організуючи місцеве самоврядування у вигляді земств за допомогою куріальної виборчої системи, самодержавство, по-перше, водночас перекладало вирішення місцевих питань на мешканців, а, по-друге, забезпечувало свою адміністративну владу на рівні губернії і повіту в особі дворянства, яке мало більшість в органах земського самоврядування.

3. Міське положення 1870 р. Охарактеризуйте міське самоврядування на Півдні України в другій половині XIX ст.

Розглядаючи питання організації міського самоврядування, зверніть увагу на те, що воно, по суті, було засновано на тих самих принципах, що і земське самоврядування.

Покажіть, що істотним недоліком Міського положення від 16 червня 1870 р. була *трикласна виборча система*, узятая з Пруссії, яка полягала в тому, що тільки прямі платники на користь міста були учасниками міського самоврядування. Тобто були порушені виборчі права великої групи населення, наприклад, непрямих платників міських податків.

4. Земське Положення про земські установи 12 червня 1890 року.

При розгляді цього питання зверніть увагу на те, що розширення прав земств, політична активність представницьких установ на місцях, яка могла привести до переходу в руки земств реальних важелів влади, змусило владу обмежити компетенцію земств і максимально підпорядкувати їх бюрократичному апарату, тому Олександром III були прийняте нове Положення про земські установи

1890 р., яке фактично відміняло основні досягнення самоврядування, підпорядковуючи земські установи уряду.

**Семінарське
заняття № 5.**

СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ МІСТА

1. Конституція України про місцеве самоврядування.
2. Закони України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”.
3. Статут територіальної громади.

Завдання

Проаналізуйте статут територіальної громади міста Миколаєва.

Дайте відповіді на такі питання:

1. *Мета та завдання статуту;*
2. *Визначити критерії до написання цього документа;*
3. *Основні функції статуту;*
4. *Які статті статуту більше впливають на життя громадян;*
5. *Визначити зміст статуту.*

Додаткові питання для обговорення:

1. Державна політика в сфері місцевого самоврядування.
2. Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 07.06.2001 року.

Методичні рекомендації

1. Конституція України про місцеве самоврядування.

Розглядаючи це питання, особливу увагу треба звернути на те, що Конституція 1996 р. є правовою основою побудови системи місцевого самоврядування, актом вищої юридичної сили, і тому закладає певний стабілізуючий фактор у правовий механізм функціонування місцевого самоврядування в Україні. Тому, щоб змінити конституційну модель місцевого самоврядування, потрібна підтримка не менше як двох третин депутатів від конституційного складу Верховної Ради.

Норми Конституції України про місцеве самоврядування є *нормами прямої дії*. Для їх застосування не потрібні деталізуючі чи конкретизуючі закони. Однак у зв'язку з тим, що норми Конституції не можуть охопити своїм регулюванням всієї багатоманітності суспільних відносин, що виникають у сфері місцевого самоврядування, для цього потрібні ще закони з найважливіших питань організації і діяльності органів місцевого самоврядування, такі як *закони про місцеві вибори, референдуми та інші форми безпосереднього самоврядування, про місцеве самоврядування, про*

місцеві податки і збори, про комунальну власність тощо. Всі ці акти мають прийматися на основі Конституції, яка є джерелом поточного законодавства про місцеве самоврядування.

Показати, що Конституція України закріплює основи правового статусу місцевого самоврядування: принципи організації і діяльності, повноваження, гарантії захисту та форми відповідальності, матеріальну основу органів місцевого самоврядування: рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ і міст, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад. Вона закріплює дворівневу систему місцевого самоврядування.

2. Закони України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”.

Розглядаючи це питання, треба звернути увагу на те, що Конституція закріплює лише основні принципи правового регулювання організації й функціонування місцевої влади в Україні, але застосування ж механізму самоврядування стало можливим завдяки ухваленню від 24 травня 1997 р. Закону “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Дати визначення місцевого самоврядування в Україні як гарантованого державою права та реальні здатності територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самотійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Охарактеризувати структуру Закону (складається з 5 розділів, що об'єднують майже 80 статей) і основні положення розділів.

Дати визначення такого поняття як територіальна громада (жителі, що постійно проживають у межах села, селища, міста, які є самотійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають адміністративний центр).

Розкрити принципи, на яких здійснюється місцеве самоврядування в Україні: народовладдя, законності, гласності, колегіальності, поєднання місцевих та державних інтересів виборності, правової, організаційної та матеріально-фінансової самотійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами, підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб, державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування, а також його судовий захист. Показати, що вказані

принципи є критерієм оцінки діючої системи місцевого самоврядування в Україні.

Визначити, що Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” вперше закріплює ряд нових форм безпосереднього здійснення територіальними громадами своїх повноважень – зокрема *право ініціювати розгляд будь-якого питання, віднесеного до відання органів місцевого самоврядування, право проводити громадські слухання, зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами органів місцевого самоврядування.*

Охарактеризувати місце і роль такої посадової особи як *голова*, який обирається територіальною громадою, очолює виконавчі органи відповідної ради, веде її засідання, скликає сесії, формує порядок денний її пленарного засідання, одноосібно призначає на посаду та звільняє керівників відділів, управлінь Ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.

Розповідаючи про Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування” від 07.06.2001 року, показати, що він регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування.

Дати визначення такого поняття як “*служба в органах місцевого самоврядування*”.

3. Статут територіальної громади.

Розглядаючи це питання, дати визначення *статуту територіальної громади* – це документ нормативно-процедурного характеру, який віддзеркалює характерні риси взаємовідносин всередині територіальної спільноти.

Розкрити функціональну роль статуту територіальної громади, яка полягає у врегулюванні особливостей здійснення місцевого самоврядування на території громади в межах, визначених чинним законодавством держави. Назвати основні функції сучасного статуту: легітимну, нормотворчу, управлінську, регуляторну, правотворчу, інноваційну, реформаторську, правозахисну, етичну.

Проаналізувати структуру статуту територіальної громади міста (Додаток А).

4. Державна політика в сфері місцевого самоврядування.

Відповідь на це питання почати з характеристики Концепції адміністративної реформи (1998).

Показати, що сьогодні основною метою державної політики в сфері місцевого самоврядування є створення такої системи, за якої громадяни сіл, міст, районів та областей зможуть вирішувати більшість справ самостійно, на місці, у рамках їх власних можливостей та ресурсів, без зайвого залучення до вирішення цих питань центрального уряду.

Тобто *метою реформування місцевих органів виконавчої влади* є гармонійне поєднання загальнодержавних та місцевих інтересів із врахуванням особливостей територіального розвитку; сприяння становленню та розвитку місцевого самоврядування на основі чіткого функціонального розмежування з повноваженнями виконавчої влади.

Семінарське
заняття № 6.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.

1. Охарактеризуйте систему місцевого самоврядування в Україні. Назвіть елементи системи місцевого самоврядування згідно з ст. 5 Закону “Про місцеве самоврядування в Україні”.
2. Представницькі органи, виконавчі органи, посадові особи місцевого самоврядування.
3. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.
4. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Додаткові питання для обговорення:

1. Як залучити громадськість до діяльності територіальної громади?
2. Джон Актон стверджував “кожна влада схильна до корупції та абсолютна влада – корумпована абсолютно”. Як на вашу думку, чи треба організувати постійний контроль із боку громадськості за владою?

Методичні рекомендації

1. Охарактеризуйте систему місцевого самоврядування в Україні. Назвіть елементи системи місцевого самоврядування згідно з ст. 5 Закону “Про місцеве самоврядування в Україні”.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що система місцевого самоврядування є важливим складником територіальної організації влади будь-якої демократичної країни.

Охарактеризувати *систему місцевого самоврядування в Україні*, яку складають 24 області, 490 районів, 454 міста, 118 районів у містах, а також 888 селищ міського типу, 28619 сіл та селищ (міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус), як окремі адміністративно-територіальні одиниці виділяють 10263 сільради. Показати, що *система місцевого самоврядування* в структурно-організаційному плані являє собою сукупність органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та організаційних форм, за допомогою яких відповідна територіальна громада або її складові частини здійснюють завдання та функції місцевого самоврядування, вирішують питання місцевого значення.

Аналізуючи *Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”* (ст. 5), дати визначення *елементам місцевого самоврядування* (територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської рад; районні (в місті) ради, які створюються у містах із районним поділом, за рішенням територіальної громади міста або міської ради; районні та обласні ради, що представляють інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; інституції самоорганізації населення).

2. Представницькі органи, виконавчі органи, посадові особи місцевого самоврядування.

При відповіді на це питання особливу увагу звернути на те, що, враховуючи особливості адміністративно-територіального устрою нашої держави, *система представницьких органів місцевого самоврядування* складається з двох рівнів: *сільські, селищні, міські ради – місцеві ради; районні та обласні ради*. Показати, що наявність таких двох рівнів аж ніяк не дає підстав підпорядковувати органи першого рівня – другому.

Охарактеризувати *органи самоорганізації населення*, які також є представницькими органами і природним доповненням та елементом системи місцевого самоврядування, такі як загальні збори (сходи), конференції громадян та інші територіальні форми вияву безпосередньої демократії, а також органи самоорганізації громадян, – ради або громадські комітети, інші органи, що створюються, відповідно, в межах будинків, вулиць, кварталів, районів, мікрорайонів, селищ, сільрад як адміністративно-територіальних одиниць. Розкрити основні завдання *органів самоорганізації населення*.

Дати визначення понять: *виконавчі органи місцевого самоврядування, виконавчий комітет, посадова особа органів місцевого самоврядування*.

3. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.

Розкриваючи це питання показати, що до елементів системи місцевого самоврядування належать *асоціації місцевого самоврядування*, що створюються з метою ефективнішого здійснення повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад.

Підтвердити або спростувати думку науковців про те, що об'єднання в асоціації та вступ до них, а також створення інших форм об'єднання органів місцевого самоврядування є одним із найбільш пріоритетних і дієвих напрямків забезпечення розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Розповісти про *Асоціацію міст України* (створена в червні 1992 р.), *Асоціацію сільських, селищних та міських рад України* (утворена 26.12.1996 р.), *Асоціацію демократичного розвитку і самоврядування України* (Дніпродзержинськ 17.08.1990 та Житомир 22.09.1990), *Всеукраїнське об'єднання місцевого та регіонального розвитку*, *Лігу історичних міст України*, *Фонди підтримки місцевого самоврядування* та інші.

4. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

При відповіді на це питання звернути увагу на те, що *місцеве самоврядування в місті Києві* здійснюється територіальною громадою міста як безпосередньо, так і через Київську міську раду, районні в місті ради та їх виконавчі органи відповідно до Закону України “Про столицю України – місто-герой Київ” від 15 січня 1999 року.

Розкриваючи особливості здійснення місцевого самоврядування в місті Севастополі, показати, що органи місцевої влади у м. Севастополі функціонують відповідно до Положення про обласну Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну в містах Києві та Севастополі державну адміністрацію.

Семінарське
заняття № 7.

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

1. Принципи організації виборів.
2. Вибори посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Порядок формування місцевих рад.
4. Порядок формування районної і обласної рад.
5. Формування виконавчих органів місцевого самоврядування.

Додаткові питання для обговорення:

1. Участь державних службовців у виборчому процесі.
2. Назвіть права та обов'язки державних службовців, які пов'язані з проведенням виборів.

Методичні рекомендації

1. Принципи організації виборів.

Розкрити принципи організації виборів відповідно до Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” від 14 січня 1998 р.

2. Вибори посадових осіб місцевого самоврядування.

Розповісти, яким чином відбуваються вибори посадових осіб місцевого самоврядування згідно із законодавством.

3. Порядок формування місцевих рад.

Розкриваючи це питання звернути увагу на те, що представницькими органами місцевого самоврядування в територіальних громадах є сільські, селищні і міські ради, які повноважні представляти і захищати інтереси територіальних громад як у державних органах, так і у відносинах з інститутами громадянського суспільства (ч. 1 ст. 143 Конституції України).

4. Порядок формування районної і обласної рад.

Описати порядок формування районної і обласної рад, вибори їх голів, які керують їхньою діяльністю і очолюють виконавчий апарат рад. Охарактеризувати їх повноваження, які поділяються на власні (ч. 2 ст. 143 Конституції) і делеговані.

5. Формування виконавчих органів місцевого самоврядування.

При відповіді на це питання звернути увагу на те, що для реалізації рішень представницьких органів місцевого самоврядування первинного рівня та здійснення інших завдань створюються *виконавчі органи місцевого самоврядування*, якими в Україні є *виконавчі комітети сільських, селищних і міських рад*, які формують та очолюють відповідно сільські, селищні і міські голови.

Розкрити статус і повноваження, порядок організації і діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування.

Семінарське
заняття № 8.

**АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ
ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

1. Компетенція органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
2. Компетенція сільських, селищних, міських рад.
3. Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.

4. Повноваження районних та обласних рад. Делегування повноважень місцевим державним адміністраціям.

Завдання:

Студенти повинні обрати будь-який орган міської ради або посадову особу і проаналізувати їх повноваження, визначити, що належить до компетенції вибраного ними органу або посадової особи.

Методичні рекомендації

1. Компетенція органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Відповідаючи на це питання, звернути увагу на те, що завдання органів місцевого самоврядування – це вирішення ними, під свою відповідальність, частини публічних справ у межах діючого законодавства України та в інтересах місцевого населення.

Дати визначення поняття “компетенція”.

2. Компетенція сільських, селищних, міських рад.

Для відповіді на це питання використати ст. 25 Закону України “Про місцеве самоврядування”, яка виділяє *загальну компетенцію сільської, селищної та міської рад*, в межах якої вони правомочні розглядати та вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до їх відання. Ст. 26, у якій виділена *виключна компетенція сільських, селищних та міських рад*, тобто ті питання, які вирішуються виключно на їх пленарних засіданнях, які можна поділити на чотири великі групи: із організації роботи ради; із формування органів рад; із контролю за діяльністю голови та виконавчих органів ради; для безпосереднього вирішення питань, віднесених до відання місцевого самоврядування.

3. Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування.

Охарактеризувати *власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування*. Показати, що *власні, або самоврядні повноваження* це ті, які виконками здійснюються самостійно і під свою відповідальність. Наприклад, вирішення питань місцевого значення, наданням громадських послуг населенню. *Делеговані повноваження* – це надані законом окремі повноваження органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, реалізація яких пов’язана з виконанням функцій виконавчої влади на місцях і у виконанні яких виконками є підконтрольними та підзвітними відповідним органам виконавчої влади.

4. Повноваження районних та обласних рад. Делегування повноважень місцевим державним адміністраціям.

Відповідаючи на це питання, звернути увагу на те, що інституціями місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, сіл, селищ і міст, є *районні та обласні ради*. Використати для відповіді гл. 4 Закону і показати, що повноваження районних та обласних рад поділяються на власні (ст. 43) та делеговані (ст. 44) їм територіальними громадами сіл, селищ і міст.

Розповідаючи про *делегування повноважень місцевим державним адміністраціям* показати, що місцеві державні адміністрації підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих повноважень. Охарактеризувати особливості існуючої моделі організації державної влади та самоврядування на місцях, яка полягає в тому, що місцеві органи державної виконавчої влади створені не тільки для здійснення контрольно-наглядових функцій стосовно місцевого самоврядування та його органів, але й для виконання певного обсягу повноважень із здійснення управління відповідними районами та областями.

Охарактеризувати і такий вид делегованих повноважень обласних та районних рад, які передають їм органи місцевого самоврядування шляхом укладення договорів, прийняття відповідних рішень.

Назвати юридичні інструменти розмежування компетенції та повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Семінарське заняття № 9.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕ- ВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Форми організації систем управління містом у Франції, Німеччині, Іспанії, Польщі.
2. Дати характеристику загальнодержавних повноважень, делегованих органам муніципального самоврядування (на прикладі однієї з європейських країн).
3. Комунальна власність як сфера управлінської діяльності міської влади. Сутність комунальної власності (на прикладі однієї з європейських країн).
4. У чому полягають особливості залучення приватного сектора в сферу міського благоустрою (на прикладі однієї з європейських країн).

Додаткові питання для обговорення:

1. Зробіть порівняльний аналіз органів міського врядування Німеччини та України.

2. Зробіть порівняльний аналіз органів міського врядування Польщі та України.

Методичні рекомендації

1. Форми організації систем управління містом у Франції, Німеччині, Іспанії, Польщі.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що форми організації систем управління містом, методи та механізми їх впливу на розвиток міста у кожній із країн мають свої особливості. Відповідаючи на це питання, зробіть порівняльний аналіз *організації систем управління містом у Франції, Німеччині, Іспанії, Польщі*.

2. Дайте характеристику загальнодержавних повноважень, делегованих органам муніципального самоврядування (на прикладі однієї з європейських країн).

Відповідаючи на це питання визначте, які загальнодержавні повноваження делегуються органам муніципального самоврядування залежно від обраної вами країни. Однак, можна зробити і порівняльний аналіз загальнодержавних повноважень, делегованих органам муніципального самоврядування, наприклад, Польщі і Франції, або Польщі і Великобританії.

3. Комунальна власність як сфера управлінської діяльності міської влади. Сутність комунальної власності (на прикладі однієї з європейських країн).

Управління комунальною власністю, її використання є важливою сферою управлінської діяльності міської влади. Відповідаючи на це питання зверніть увагу на те, що практика організації комунального господарювання базується на трьох аспектах: *правовому, організаційному та економічному*.

Характеристику сутності комунальної власності зробіть на прикладі однієї з європейських країн, таких як Польща, Великобританія або Франція.

4. У чому полягають особливості залучення приватного сектора в сферу міського благоустрою (на прикладі однієї з європейських країн).

При відповіді на це питання покажіть, що залучення приватного сектора в сферу міського благоустрою (озеленення, організація вуличного освітлення, очищення вулиць) в Європейських країнах діє за принципом конкурентності, що підвищує ефективність роботи комунальних служб у наданні послуг.

Особливу увагу зверніть на залучення приватного сектора в сферу міського благоустрою залежно від країни. Наведіть приклади

приватизації комунальних послуг у Великобританії в таких традиційних муніципальних сферах як: водопостачання, розподіл газу, телекомунікаційні мережі, регулювання енергопостачання. Охарактеризуйте житлово-комунальну сферу в Польщі, Великобританії або Франції.

Наведіть докази щодо доцільності застосування Україною досвіду зарубіжних країн як в організації систем управління містом, так і в сфері комунального господарства.

Семінарське заняття № 10. ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ГРОМАДСЬКОСТІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ

1. Функції та повноваження місцевих рад у сфері реалізації екологічної політики.
2. Функції та повноваження виконавчих органів місцевих рад у сфері реалізації екологічної політики.
3. Форми участі громадськості у прийнятті рішень у сфері захисту довкілля.
4. Види відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.

Завдання:

1. Визначити екологічні проблеми, конфлікти, які виникають у місті між суб'єктами територіальної громади і торкаються розвитку території міста.

2. Привести документи, які стосуються перевірки дотримання природоохоронного законодавства.

Методичні рекомендації

1. Функції та повноваження місцевих рад у сфері реалізації екологічної політики.

Характеризуючи функції та повноваження місцевих рад у сфері реалізації екологічної політики, покажіть, що місцеві ради та їх виконавчі органи повинні вирішувати безліч екологічних проблем: забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод неочищеними або недостатньо очищеними каналізаційними стоками, накопичення відходів. *Тільки впродовж року в Україні утворюється близько мільярда тонн промислових та побутових твердих відходів, з яких лише 10 % – переробляється. Площі сміттєзвалищ, сховищ, териконів уже займають майже 160 тисяч гектарів, а загальний обсяг накопичених відходів складає близько 25 млрд тонн. Дедалі зростає конфліктність між господарською діяльністю та*

навколишнім середовищем територій. Так середньодержавні показники викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря складають 370 т/км² і 184 кг/чол. Виходячи з цих показників докажіть, що для досягнення балансу інтересів регіональна політика держави має бути визначена політикою місцевої влади.

Назвіть основні напрямки державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів згідно з *Концепцією сталого розвитку населених пунктів, схваленою постановою Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV*.

Наведіть, які передумови повинні бути створені в Україні для досягнення *стану сталого розвитку* (розвитку без нанесення збитків основним екологічним, соціальним та економічним процесам, а також системам, від яких ці процеси залежать) згідно з висновками Міжнародної комісії з навколишнього природного середовища.

Охарактеризуйте *концепцію екологічної політики* вашого міста, району зокрема.

2. Функції та повноваження виконавчих органів місцевих рад у сфері реалізації екологічної політики.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що компетенції та повноваження у сфері реалізації екологічної політики, тобто ті, що торкаються організації діяльності з питань охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, організації екологічної освіти, екологічного виховання громадян тощо – зосереджені в Конституції України та Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” (25.06.1991 р.).

Покажіть, що чинне законодавство наділяє місцеві ради відповідними функціями та повноваженнями, які є основою їх практичної діяльності та закріплені в ч. 1 ст. 143 Конституції та у ст. 25 і 26 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Метою управління є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони довкілля. Місцеві ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території і в межах своєї компетенції відповідно до ст. 15 вищезгаданого Закону “Про охорону навколишнього природного середовища”:

3. Форми участі громадськості в прийнятті рішень у сфері захисту довкілля.

Відповідаючи на це питання обґрунтуйте, що захист довкілля є доброю школою демократії. Покажіть, що в чинному законодавстві України існує низка положень, які надають громадськості право брати участь у процесі прийняття рішень у сфері захисту довкілля. Охарактеризуйте механізм реалізації цього процесу, використовуючи для цього Закон “Про охорону навколишнього природного середовища”.

Дайте визначення *екологічної експертизи*, як процесу прийняття рішень, в яких оцінюється екологічний ризик та можливості його попередження, використовуючи для цього Закон України “Про екологічну експертизу” (1995). Покажіть, що цей закон значно розширює можливості участі громадян у процесі прийняття рішень у сфері екологічної експертизи об’єктів.

4. Види відповідальності за порушення природоохоронного законодавства.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що підставою для притягнення до *відповідальності за порушення природоохоронного законодавства* є вчинене екологічне правопорушення – це дія (або її відсутність), яка порушує встановлений порядок природо-користування та охорони навколишнього природного середовища, суперечить приписам та вимогам, дозволам та заборонам природоохоронного законодавства, спричиняє певну шкоду природі та її ресурсам, здоров’ю людини та викликає відповідні юридичні наслідки. В Україні екологічні правопорушення за ступенем екологічної небезпеки поділяють на *еколого-правовий проступок, еколого-майновий делікт, еколого-адміністративне правопорушення та екологічний злочин*. За вказані порушення настають відповідно такі види юридичної відповідальності: *дисциплінарна, адміністративна, кримінальна та майнова*.

Семінарське заняття № 11. | ГАРАНТІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Правові гарантії місцевого самоврядування.
2. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Дотермінове припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Завдання:

1. Зробіть аналіз принципів державної служби і служби в органах місцевого самоврядування, використовуючи для цього Закон України

“Про державну службу” і Закон України “Про службу в органах місцевого самоврядування”

Методичні рекомендації

1. Правові гарантії місцевого самоврядування.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що здійснення місцевого самоврядування в Україні забезпечується *системою гарантій*, під якими розуміють сукупність економічних, політичних та правових умов і засобів, що забезпечують повну ефективну реалізацію територіальними громадами, органами місцевого самоврядування завдань і функцій місцевого самоврядування. До складу цієї системи належать: *загальні гарантії* (економічні, політичні, духовні); *спеціальні гарантії* (правові).

Найважливішими є *правові (юридичні) гарантії місцевого самоврядування*, які отримали закріплення в Конституції України та Законі “Про місцеве самоврядування в Україні”.

Охарактеризуйте *механізм правового забезпечення місцевого самоврядування*: правові гарантії захисту (конституційні, судові гарантії), державний і громадський контроль, юридична відповідальність (конституційно-правова відповідальність, майнова або цивільно-правова).

Дайте визначення: *гарантії організаційної самостійності* місцевого самоврядування, *гарантії фінансово-економічної самостійності* місцевого самоврядування, *гарантії захисту прав* місцевого самоврядування.

2. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

При відповіді покажіть, що на сьогодні важливими є такі питання, як механізм *встановлення правового режиму відповідальності* як органів, так і посадових осіб місцевого самоврядування, наділених владними повноваженнями. Зокрема, у законодавстві більше акцентуються їх права, і менше – відповідальність за прийняття помилкових рішень та дій, або ж їх бездіяльність. До того ж відповідно до п. 1 ст. 3 Європейської хартії – це одна із важливих ознак місцевого самоврядування, яка, на жаль, не знайшла свого підтвердження у визначенні місцевого самоврядування в Конституції України.

Охарактеризуйте, які вимоги містять Конституція (ст. 19, ст. 144) та Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” до рішень посадових осіб та органів місцевого самоврядування.

Згідно з положеннями ст. 74 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” покажіть, перед ким несуть *відповідальність за свою діяльність* органи та посадові особи місцевого самоврядування.

Згідно із статтею 75 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” охарактеризуйте *суть відповідальності посадових осіб та органів місцевого самоврядування* перед територіальною громадою, оскільки територіальні громади формують органи місцевого самоврядування.

3. Дотермінове припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що в чинному законодавстві щодо місцевого самоврядування в Україні передбачені такі *заходи впливу на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб*:

- призупинення дії нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування та посадових осіб;
- зупинення дії та скасування нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування та посадових осіб;
- *дотермінове припинення повноважень органів місцевого самоврядування та посадових осіб.*

Покажіть, що *дотермінове припинення повноважень органів місцевого самоврядування та посадових осіб* у визначеному законом порядку, передбаченому ст. 78, 79 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” є вищою формою конституційно-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Семінарське
заняття № 12.

ЕТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Етична інфраструктура: поняття, зміст, принципи формування.
2. Зарубіжний досвід формування етичної інфраструктури.
3. Етична інфраструктура місцевого самоврядування.
4. Етичні кодекси, їх роль у боротьбі з корупцією.

Додаткові питання для обговорення:

1. Етичний кодекс як основа етичної інфраструктури.
2. Органи управління в сфері адміністративної етики.

Методичні рекомендації

1. Етична інфраструктура: поняття, зміст, принципи формування.

**При відповіді на це
питання особливу**

увагу зверніть на те,
що формуватись
етична
інфраструктура
може тільки в процесі
взаємодії державних і
громадських
інститутів, відповідно
потребам розвитку
демократичної
держави й
громадянського
суспільства для
утвердження в

професійній
діяльності державних
службовців ціннісно-
нормативних
стандартів
демократичних
відносин.

Семінарське
заняття № 13.

Характеризуючи
етичну
інфраструктуру як
“сукупність засобів,
використовуваних

для регулювання
неналежного і
заохочення
належного
поводження
офіційних осіб”,
розкрийте її вісім
найважливіших
елементів,
таких як політична
воля, законодавство,
етичні кодекси,
координуючі органи,

Семінарське
заняття № 14.

механізми звітності, професійна соціалізація, умови державної служби, суспільний нагляд за діяльністю державних службовців.

Покажіть, що мораль посадовця не повинна ґрунтуватися тільки на особистій совісті, вона визначається і суспільними потребами, тому етичні стандарти повинні бути ясно сформульовані, рекомендовані до виконання.

Доведіть, що сьогодні в Україні потрібно сформувати *етичну інфраструктуру державної служби*, за допомогою якої можливо забезпечити професійну діяльність службовців в інтересах громадян і суспільства, а також запобігти можливим зловживанням владою і порушенням закону.

2. Зарубіжний досвід формування етичної інфраструктури.

При відповіді на це питання зверніть увагу на те, що про

Семінарське заняття № 15.		значимість нормативного закріплення стандартів поведінки державних посадових осіб свідчить факт розробки <i>міжнародних стандартів етичної поведінки</i> (так, у 1996 році Організацією Об'єднаних Націй був прийнятий Міжнародний кодекс поведінки посадових осіб. А в травні 2000 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв рекомендацію № ІЦ (2000) 10, відповідно до якої державам-членам
----------------------------------	--	--

Ради Європи пропонувалося в можливо короткий термін розробити і прийняти етичні кодекси для різних категорій державних службовців), які стали складовим елементом етичної інфраструктури.

Доведіть, що створення модельних кодексів поведінки стало можливим не в останню чергу тому, що до дійсного часу в західних країнах (США, Європі, країнах Британської Співдружності) сформувався багато в чому єдиний підхід до

змісту етичних кодексів. Крім того, створення етичних кодексів вплинуло на розв'язання реальних конфліктів інтересів (протиріччя між службовими обов'язками і приватними інтересами посадової особи, при якому приватні інтереси